

УДК 336.71(477)

*Ядвіга Жарій, Вероніка Куфаєва***КОМПЛАЄНС-МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ
КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ***Ядвіга Жарій, Вероніка Куфаєва***КОМПЛАЄНС-МОДЕЛЬ ПРОЦЕССА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА***Yadviga Zharii, Veronika Kufaeva***COMPLIANCE-MODEL OF THE PROCESS OF ENSURING THE FINANCIAL
SECURITY OF COMMERCIAL BANK**

Досліджено проблемні аспекти в діяльності платоспроможних банків України та розкрито сутність терміна «комплаєнс». Розглянуто категорію комплаєнс з погляду фінансової безпеки банку та визначено характерні риси прояву комплаєнс-ризиків. Обґрунтовано необхідність реалізації банками системного підходу до управління комплаєнс-ризиками з використанням комплаєнс-контролю для забезпечення адекватного рівня фінансової безпеки.

Ключові слова: банк, фінансова безпека банку, комплаєнс, комплаєнс-ризик, реєстр функціональних ризиків, комплаєнс-контроль, комплаєнс-модель.

Табл.: 2. Бібл.: 13.

Исследованы проблемные аспекты в деятельности платежеспособных банков Украины и раскрыта суть термин «compliance». Рассмотрена категория compliance с точки зрения финансовой безопасности банка и определены характерные черты проявления compliance-рисков. Обоснована необходимость реализации банками системного подхода к управлению compliance-рисками с использованием compliance-контроля для обеспечения адекватного уровня финансовой безопасности.

Ключевые слова: банк, финансовая безопасность банка, compliance, compliance-риски, реестр функциональных рисков, compliance-контроль, compliance-модель.

Табл.: 2. Библ.: 13.

In the article problematic aspects in the activity of the solvent banks of the Ukraine are investigated and is opened the essence of term «compliance». Is examined the category of compliance from the point of view of financial safety of bank and the characteristic features of the manifestation of compliance-risks are determined. The need for realization is substantiated by the banks of systems approach to control of compliance-risks with the use of compliance-control for guaranteeing the adequate level of financial safety.

Key words: bank, financial safety of bank, compliance, compliance-risks, list of functional risks, compliance-control, compliance-model.

Tabl.: 2. Bibl.: 13.

JEL Classification: G 29

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України у світову економіку банківська система країни має бути стабільною і стійкою, щоб діяти на фінансових ринках якісно та впевнено. За наявності макроекономічних і політичних деформацій у країні кожному з банків складно бути стійким та утримувати фінансову безпеку на належному рівні, однак діяти необхідно на законних підставах. Кожний банк для утримання гідних конкурентних позицій на внутрішньому і зовнішніх ринках повинен дотримуватись діючих норм і правил регулювання банківської діяльності. Усі внутрішні положення, програми та проекти сучасного банку повинні відповідати міжнародним стандартам та діючим законодавчим і нормативним актам, та в реаліях їх треба чітко виконувати.

У теперішніх умовах рівень корпоративної культури кожного банку має дуже серйозне значення, оскільки довіра клієнтів, інвесторів, партнерів ґрунтується на впевненості в тому, що всі послуги надаються банком професійно та відповідають діючим стандартам банківської діяльності з дотриманням правил етики. Тому для зміцнення довіри до банківської системи України вітчизняні банки, як представники цивілізованого бізнесу, мають демонструвати власні комплаєнс-системи у форматі їх максимальної відповідності нормам ведення банківського бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування комплаєнс-систем у банківській діяльності присвячені певні наукові праці: Г. Бортникова, А. Гаврікової, О. Данилина, Н. Деєвої, О. Деревської, Л. Правдивої, Л. Калініченко,

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

М. Хуторної, А. Цюцяк, О. Чернишевич та інших авторів. У дослідженнях розглянуто можливості використання комплаєнс-контролю у системі внутрішнього контролю банку, шляхи вдосконалення комплаєнс-функції у діяльності банків та можливості управління комплаєнс-ризиком у системі банківського ризик-менеджменту [2; 3; 6; 9; 11; 12; 13].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Банківському сектору країни для розвитку бізнесу й утримання конкурентних позицій на ринку необхідно постійно шукати прогресивні інструменти та інноваційні підходи щодо внутрішнього контролю за діяльністю. При цьому система контролю та управління ризиками в кожному банку має бути узгодженою з інтересами держави, з вимогами регулятивних органів та діючих міжнародних стандартів, а також не припускати зниження рівня власної фінансової безпеки.

Мета статті – обґрунтування необхідності постійного вдосконалення комерційними банками системи внутрішнього контролю з використанням інноваційних підходів для підвищення рівня фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу. Термін «комплаєнс» (англ. *compliance* – дотримання вимог, відповідність) почав використовуватись у вітчизняній банківській сфері досить недавно, тому за економічним змістом єдиного підходу до тлумачення терміна немає. Сутність категорії комплаєнс у банківській діяльності дослідники розглядають у різних форматах: як елементи процесу корпоративного управління в банку та інструменти внутрішнього контролю [3; 12]; як законослухняність, етичну поведінку та усвідомлене прагнення до відповідності встановленим правилам, стандартам і процедурам [9]; як процес управління комплаєнс-ризиками в банку [6; 11]. «Положенням про організацію внутрішнього контролю в банках України» трактування поняття комплаєнс закріплено як «дотримання банком законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх документів банку, у тому числі процедур» [8].

Якщо розглядати категорію комплаєнс з погляду фінансової безпеки банку, то найбільш прийнятним, на нашу думку, є тлумачення терміна як складової процесу управління комплаєнс-ризиками в поєднанні з контролем за цим процесом. В умовах фінансово-економічної нестабільності утримати на належному рівні стан фінансової безпеки банку можливо лише тоді, коли вчасно виявлено основні комплаєнс-ризики та причини їх виникнення, якісно оцінено рівень ризиків та їх вплив на сукупний ризик банку та стабільність його діяльності.

Навіть окремі показники діяльності вітчизняної банківської системи свідчать про необхідність удосконалення систем внутрішнього контролю кожним банком. Станом на 01.05.2016 р. кількість банків, які мають банківську ліцензію, скоротилась зі 180 (на початок 2014 р.) до 109 банків, при цьому кількість банків з іноземним капіталом зменшилась лише на 7 банків [7], що є ознакою проблемності вітчизняних банків, у тому числі і платоспроможних. У загальній сумі кредитного портфеля банківської системи частка прострочених кредитів зросла, а створені резерви за активними операціями збільшились від 131 до 323 млрд грн. Наслідком такої якості активів стало значне зменшення регулятивного капіталу, який став лише частиною зареєстрованого та сплаченого статутного капіталу банків (58,7 % станом на 01.05.2016 р.). На таку ситуацію, безумовно, вплинули зовнішні фактори, однак значною причиною проблемності вітчизняних банків є недосконалість систем корпоративного управління бізнесом, що сприяє прийманню надмірних ризиків (комплаєнс-ризиків тощо) з погіршенням стану фінансової безпеки окремих банків до критичного.

За офіційним змістом комплаєнс-ризик на поточний момент визначено як «ризик юридичних санкцій, фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання банком законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх до-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

кументів банку» [8]. У цьому Положенні НБУ також наведено певні вимоги до банків щодо формування внутрішніх документів, які мають містити: основні принципи та порядок управління комплаєнс-ризиками; повноваження та обов'язки комплаєнс-підрозділу в банку; порядок визначення, оцінювання та управління ризиками; процедуру взаємодії між підрозділами під час управління ризиками; порядок правового забезпечення та відповідальності банку. Більш деталізованих інструкцій з управління комплаєнс-ризиками поки що не існує, тому банкам для утримання стану фінансової безпеки на належному рівні необхідно самостійно розробляти і впроваджувати системи та методики управління такими ризиками.

Оскільки комплаєнс-ризик є багатоаспектним явищем, його можна розглядати як сукупний прояв основних видів функціональних ризиків, які формують і підвищують ризик та посилюють негативний вплив на фінансову безпеку банку (табл. 1).

Таблиця 1

Характерні риси прояву комплаєнс-ризиків

Вид ризику	Елементи формування ризику	Наслідки впливу на безпеку
1. Операційний ризик	Недосконалість системи організації бізнес-процесів, ІТ-систем та технологій. Недостатня кваліфікація та помилки персоналу. Навмисні дії персоналу	Зростання прямих витрат або непрямих втрат. Зниження якості активів. Зміни в обсягах та вартості пасивів
2. Юридичний ризик	Зміни законодавчої та нормативної бази. Недотримання банком законодавчих вимог або нормативних актів. Порушення укладених угод та етичних норм	Застосування юридичних санкцій. Погіршення репутації та зниження конкурентних позицій на ринку
3. Репутаційний ризик	Несприятливе сприйняття іміджу банку клієнтами, партнерами та контрагентами. Трансформаційні процеси в системі нагляду	Відтік клієнтів та ресурсів. Неможливість залучати нових клієнтів та надавати нові послуги

Джерело: складено авторами з урахуванням [6; 11].

Під час розроблення комплаєнс-моделі у процесі забезпечення фінансової безпеки банкам необхідно враховувати особливості впливу функціональних ризиків та ґрунтуватись на основних принципах безпеки [10].

Принцип мінливості. Будь-який банк у результаті допущених помилок у фінансовій та управлінській сферах може стати жертвою кризи. Тому банку необхідно бути готовим здійснювати діагностичні та превентивні заходи.

Принцип об'єктивності. Аналітик, який оцінює вірогідність зниження рівня фінансової безпеки банку, а також виникнення кризової ситуації, повинен робити це на основі певної методики аналізу, а не своїх суб'єктивних міркувань.

Принцип обачності. Формування думок відбувається в умовах невизначеності, тому слід уникати збільшення або зменшення вірогідності настання кризи.

Принцип безперервності й оперативності. Процес забезпечення фінансової безпеки банку повинен здійснюватися на постійній основі, що дозволяє своєчасно відреагувати на появу негативних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Принцип конфіденційності. Результати діагностики ймовірності настання кризи та зниження фінансової стійкості повинні бути комерційною таємницею банку, щоб не викликати негативну реакцію клієнтів, партнерів, контрагентів та інвесторів.

Принцип комплексності та системності. Зниження рівня фінансової безпеки банку може бути обумовлено різними причинами, тому необхідно оцінювати фінансову ситуацію як взаємодію комплексу змінних усередині банку з урахуванням впливу зовнішнього середовища та зміни його стану.

Принцип коректності в інтерпретації результатів. Результати аналізу та рекомендації щодо забезпечення фінансової безпеки банку повинні бути чіткими та зрозумілими, щоб уникнути неправильного їх розуміння і, як наслідок, помилкових дій з боку керівництва.

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Принцип альтернативності варіантів розвитку. Розвиток подій в умовах нестабільності зовнішнього середовища практично завжди має альтернативний імовірнісний характер. Тому необхідно розробити декілька варіантів антикризових заходів і мати в запасі відповідні ринкові стратегії, як мінімум оптимістичну, найбільш вірогідну та песимістичну.

Принцип дотримання компромісу між ступенем ризику й очікуваним результатом. У ринковій економіці існує прямо пропорційна залежність між результатом і рівнем ризику, тобто результат з великим очікуваним доходом є найбільш ризикованим.

Для підтримання фінансової безпеки на належному рівні з урахуванням наведених принципів служба безпеки банку повинна своєчасно визначати причини та масштаби кризових явищ, контролювати розробку антикризових заходів і сприяти їх реалізації. Тому важливими аспектами підсистеми управління комплаєнс-ризиками є комплаєнс-контроль та моніторинг усіх видів функціональних ризиків на відповідних рівнях управлінської структури (керівництво банку, бізнес-підрозділи, служба фінансового моніторингу, комплаєнс-підрозділ банку). Підсистема комплаєнс-контролю повинна оперативно вирішувати такі завдання [1; 4]:

- визначати напрями діяльності і процеси, ризики за якими є найвищими на момент діагностики стану фінансової безпеки банку;
- оцінювати виявлені ризики та процеси діяльності відповідних підрозділів банку;
- здійснювати підбір антикризових методів для мінімізації ризиків та оцінювати ефективність таких дій;
- визначати заходи, спрямовані на посилення контролю за діяльністю відповідних підрозділів (за необхідністю);
- забезпечувати керівництва банку якісною і своєчасною інформацією про загальну ефективність контрольних заходів, які здійснюються для захисту банку від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Результати контрольних функцій на всіх етапах управління комплаєнс-ризиками будуть адекватними, якщо в банку існує досконала система оцінювання ризиків, завдяки якій менеджери банку на відповідному рівні отримують: вичерпну інформацію про високі ризики та засоби їх контролю; розуміння загального рівня ризику та його впливу на капітал та репутацію банку; можливість оптимізувати процес управління комплаєнс-ризиками у напрямку мінімізації ризиків; розроблений план конкретних дій для попередження конфліктів, зниження фінансових втрат та підвищення рівня фінансової безпеки банку.

Для якісного оцінювання кожного з комплаєнс-ризиків є доцільним створення так званого реєстру функціональних ризиків, який за структурою має бути сформований досить детально з висвітленням характерних ознак їх прояву та можливих наслідків впливу на фінансову безпеку банку.

Структурними ознаками реєстру, на нашу думку, мають бути щонайменше такі елементи:

- *тип ризику* із загальним описом ризику та зазначенням характерних особливостей його виникнення;
- *джерело ризику* з деталізованим розкриттям зовнішніх і внутрішніх джерел та описом ознак їх впливу. Приклади окремих джерел виникнення та прояву комплаєнс-ризиків у банку наведено в таблиці 2;
- *власники ризику*, до яких мають відношення підрозділи та окремі фахівці банку, клієнти і контрагенти банку, ЗМІ, суперечності в законодавчій і нормативній базах та ін.;
- *бізнес-процес* з деталізованим описом процесу, у якому такий ризик може настати, та описом впливу на інші процеси діяльності банку;
- *імовірність настання ризику* з висвітленням характеру прояву та ступеня впливу на фінансову безпеку банку (очікується, можливо, потенційно, малоімовірно);
- *наслідки впливу ризику* (фінансові, репутаційні наслідки, зміни у бізнес-процесах).

Таблиця 2

Окремі джерела виникнення та прояву в банку комплаєнс-ризиків

Джерело виникнення ризику	Наявність ризику
1. Порушення загальних вимог законодавства	Відсутність дозволу на здійснення певного виду операцій (послуг)
	Неповідомлення про зміну реквізитів (місцезнаходження) банку або відділення банку
	Невідповідність (повна або часткова) продукту чи процесу вимогам законодавства
2. Порушення нормативних вимог регулятора та контролюючих органів	Порушення економічних нормативів, встановлених регулятивним органом
	Ненадання, несвоєчасне надання або надання недостовірної звітності контролюючим органам
	Порушення режиму використання банківських рахунків
3. Порушення вимог законодавства, що стосуються збереження банківської таємниці та конфіденційності інформації	Необґрунтоване зменшення фінансових ресурсів банку або поява фальсифікованих фінансових документів
	Знищена банківська інформація (поява модифікованої) у системі обробки інформації
	Пошкоджені (зниклі) матеріальні засоби, виведені з ладу засоби зв'язку та системи дистанційного обслуговування
4. Порушення норм законодавства, що стосуються захисту прав споживачів банківських продуктів	Установлення несправедливих (некоректних) умов у договорах на надання банківських послуг
	Недобросовісні пропозиції та зміст реклами банку для залучення нових клієнтів
	Ненадання, несвоєчасне надання або надання недостовірної інформації клієнтам
5. Невідповідність організаційної структури або архітектури банківських процесів	Порушення вимог щодо подвійного контролю за проведенням операцій (виконавець-контролер)
	Відсутність органів управління (комітетів), створення яких вимагається законодавством
	Порушення установлених законодавством строків надання документів на вимогу контролюючих органів
6. Недотримання прийнятих стандартів банківської діяльності, етичних норм та правил поведінки	Порушення вимог внутрішніх документів банку щодо правил поведінки й етичних норм між фахівцями банку
	Порушення вимог внутрішніх документів банку щодо запобігання конфлікту інтересів з іншими банками
	Порушення вимог внутрішніх документів банку щодо обслуговування клієнтів

Джерело: складено авторами.

За наявності реєстру можливо розробити методичку оцінювання комплаєнс-ризиків, з використанням якої робочі групи банку за участю служби безпеки зможуть оперативно здійснювати оцінювання впливу ризиків на фінансову безпеку установи. Як критерії оцінювання можуть бути обрані наведені вище наслідки впливу ризиків на безпеку банку (фінансові наслідки, наслідки для бізнес-процесів, репутаційні наслідки), а також імовірність настання ризиків. Діапазон коливань для кожного з критеріїв необхідно встановлювати зі значним ступенем деталізації у кількісному або якісному форматі залежно від структури банку, масштабів і специфіки його діяльності.

Паралельно з оцінюванням рівня комплаєнс-ризиків (незначний, обмежений, високий, критичний) служба безпеки має оцінити стан комплаєнс-контролю за ризиками. Для цього в банку повинна існувати шкала оцінки рівня комплаєнс-контролю:

– *достатній рівень*, коли в банку вже існують та впроваджені в бізнес-процеси засоби контролю за виявленим комплаєнс-ризиком, які забезпечують можливість його зниження до прийняттого рівня;

– *задовільний рівень* – система управління ризиками в банку є досить досконалою і комплаєнс-контроль повністю втілено, хоча є незначні недоліки;

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

– *слабкий рівень* – підсистему комплаєнс-контролю запроваджено, існує система управління ризиками, однак вона має значні недоліки, які можуть призвести до збитків;

– *дуже слабкий рівень* – підсистема комплаєнс-контролю практично відсутня, система управління ризиками є недосконалою, імовірність настання збитків є високою.

Якщо за результатами оцінювання виявлено, що рівень комплаєнс-контролю є достатнім або задовільним, це означає, що банком уже сформовано якісну систему комплексного контролінгу [5], яка спроможна враховувати інтегральний вплив всіх видів комплаєнс-ризиків на результати діяльності та фінансову безпеку банку.

Слабкий або дуже слабкий рівень комплаєнс-контролю вказує на низьку якість системи комплексного контролінгу в банку, тому керівництву банку слід звернути на це особливу увагу. Високі або критичні комплаєнс-ризики не можуть бути прийняті, адже головною метою системи забезпечення фінансової безпеки банку є своєчасне виявлення і запобігання кризовим ситуаціям, а не боротьба з їх наслідками [1; 4; 10].

Для того, щоб створити якісну систему забезпечення фінансової безпеки, результати оцінювання рівня комплаєнс-ризиків та рівня комплаєнс-контролю, необхідно вносити до статистичної бази даних комплексного контролінгу [5]. Це дасть можливість проводити в динамічному режимі діагностику стану фінансової безпеки з циклічною перевіркою її рівня. Основними етапами такої діагностики можуть бути такі.

1. *Аналіз поточного рівня фінансової безпеки.* Цей етап пов'язаний з розрахунком багатьох фінансових показників за наявними в банку методиками, з кількісним виміром внутрішніх і зовнішніх ризиків та з виявленням основних проблем у діяльності банку експертними методами. Це дозволить зробити обґрунтовані висновки про рівень фінансової безпеки та знайти очікувані загрози в майбутньому.

2. *Розроблення оптимальної моделі поведінки.* На цьому етапі мають бути сформовані превентивні або антикризові заходи щодо недопущення кризи в діяльності банку. Для цього здійснюється підбір фінансових важелів та методів, які допоможуть ліквідувати кризові ситуації та використання яких є найбільш оптимальним в умовах, що склалися.

3. *Оцінювання ефективності проведених заходів,* яке здійснюється за допомогою проведення повторної діагностики стану фінансової безпеки. Основним критерієм діагностики має бути підвищення рівня безпеки зі зниженням сукупного ризику банку (з урахуванням комплаєнс-ризиків).

4. *Перевірка рівня фінансової безпеки банку.* Якщо рівень фінансової безпеки підвищується до прийняттого, банк продовжує роботу в звичайному режимі. Інакше розробляються нові заходи щодо збільшення фінансової безпеки з переходом до першого етапу. При цьому циклічна перевірка може повторюватися доти, поки не буде досягнутий належний рівень фінансової безпеки (особливо в умовах навмисних дій, фальсифікації або маніпулювання даними).

Найбільш складним елементом діагностики стану фінансової безпеки є врахування моральних ризиків, що пов'язані з відповідальністю, порядністю і чесністю власників, працівників та клієнтів банку. Оскільки моральні ризики є складовою всіх ризиків банку (комплаєнс-ризиків також), їх вплив на фінансову безпеку банку є дуже вагомим.

Висновки. Наведену комплаєнс-модель можливо реалізувати кожному з діючих вітчизняних банків з позитивним впливом на стан фінансової безпеки, якщо установа має досить досконалу систему комплексного банківського контролінгу, що ґрунтується на принципах самоконтролю і самоуправління з підвищеною відповідальністю кожного з працівників і керівництва за результати діяльності бізнес-підрозділів і банку в цілому (з урахуванням моральних ризиків тощо).

За наявності деталізованого реєстру функціональних ризиків в базі даних банку комплаєнс-підрозділ разом зі службою безпеки зможуть реалізувати процес виявлення комплаєнс-

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

ризиків та ідентифікувати джерела їх прояву. Поточний моніторинг функціональних ризиків забезпечить учасників процесу контролю фінансової безпеки необхідною інформацією в динамічному режимі, що дозволить оцінити чутливість банку до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз та вчасно розробити комплекс заходів для протидії кризовим явищам.

Керівництво банку в межах оновленої системи забезпечення фінансової безпеки буде мати можливість координувати зусилля бізнес-підрозділів з адаптацією персоналу до роботи в нових умовах. Для недопущення високих та критичних комплаєнс-ризиків можлива навіть реструктуризація банківських бізнес-процесів із введенням значних організаційних змін. Тому всі працівники банків повинні глибоко розуміти сутність банківської безпеки, оскільки закріплення ринкових позицій та робочих місць можливе тоді, коли вчасно визначено рівень фінансової безпеки банку та знайдено внутрішні резерви для забезпечення діяльності банку як єдиного організму з постійним рухом його до розвитку комплаєнс-культури.

Список використаних джерел

1. *Банківська безпека* : навч. посіб. / О. Д. Вовчак, Ю. О. Самура, В. А. Сидоренко, В. А. Вареник. – К. : Знання, 2013. – 237с.
2. *Гаврікова А. В.* Застосування системи комплаєнс-контролю в процесі здійснення інноваційної кредитної політики банку / А. В. Гаврікова // *Економіка і організація управління*. – 2012. – № 1 (11). – С. 21–30.
3. *Деревська О. Б.* Запровадження системи внутрішнього контролю в банках України / О. Б. Деревська // *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України* : збірник тез доповідей XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (28–29 жовтня 2010 р.) : у 2 т. – Суми, 2010. – Т.1. – С. 59–61.
4. *Зубок М. І.* Основи безпеки комерційної діяльності підприємств та банків : навч.-метод. посіб. / М. І. Зубок. – К. : КНТЕУ, 2005. – 201с.
5. *Жарій Я. В.* Інструментарій комплексного контролінгу в системі банківського ризик-менеджменту / Я. В. Жарій // *Проблеми і перспективи економіки та управління*. – 2015. – № 4 (4). – С. 302–309.
6. *Калініченко Л. Л.* Теоретичні аспекти функціонування комплаєнсу у вітчизняних банках [Електронний ресурс] / Л. Л. Калініченко. – Режим доступу : http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/250.pdf.
7. *Основні показники діяльності банків України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
8. *Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України* [Електронний ресурс] : Постанова Правління НБУ № 867 від 29.12.2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0867500-14>.
9. *Правдива Л.* Удосконалення корпоративного управління в банках та управління комплаєнс-ризиком / Л. Правдива // *Вісник НБУ*. – 2011. – №7. – С. 10–13.
10. *Фінансова безпека підприємств і банківських установ* : монографія / [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський та ін.] ; за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. – 295 с.
11. *Хуторна М. Е.* Організація ефективної системи комплаєнс-контролю в банку [Електронний ресурс] / М. Е. Хуторна, В. В. Гелеверя. – Режим доступу : <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/15hmeoes.pdf>.
12. *Цюцяк А. Л.* Впровадження системи комплаєнс-контролю у вітчизняну систему незалежного фінансового контролю та аудиту / А. Л. Цюцяк, І. Л. Цюцяк // *Науково-інформаційний вісник «Економіка»*. – 2011. – № 3. – С. 200–206.
13. *Basel Committee on Banking Supervision: Compliance and the compliance function in banks* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bis.org/publ/bcbs113.pdf.

References

1. Vovchak, O.D., Samura, U.O., Sydorenko, V.A. & Varenyk, V.A. (2013). *Bankivska bezpeka [Banking security]*. Kyiv: Znannia (in Ukrainian).

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

2. Gavrikova, A.V. (2012). Zastosuvannia systemy komplaens-kontroliu v procesi zdiysnennia innovaciynoi kredytnoi polityky banku [Application of the compliance-control in the process of implementation of innovative credit policy of the Bank]. – *Ekonomika i organizacia upravlinnia – Economics and management organization*, no. 1 (11), pp. 21–30 (in Ukrainian).
3. Derevska, O.B. (2010). Zaprovdzennia systemy vnutrishnoho kontroliu v bankah Ukrainy [Implementation of the system of internal check in banks of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy: Zbirnyk tez dopovidei XIII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferencii – Problems and perspectives of interpretation at the banking system of Ukraine: abstracts XIII all-Ukrainian scientific-praktič Conference*. Sumy: UABS NBU, vol. 1, pp. 59–61 (in Ukrainian).
4. Zubok, M.I. (2005). *Osnovy bezpeky komertsiinoi diialnosti pidpriemstv ta bankiv [Security business enterprises and banks]*. Kyiv: KNTEU (in Ukrainian).
5. Zharii, Y.V. (2015). Instrumentariy kompleksnoho kontrolinhu v systemi bankivskoho ryzyk-menegmentu [A toolkit of comprehensive controlling in the system of banking risk management]. *Problemy i perspektyvy ekonomicy ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, no. 4 (4), pp. 302–309 (in Ukrainian).
6. Kalinichenko, L.L. (2014). Teoretychni aspekty funkcionuvannia komplaensu u vitchyznianskykh bankah [Theoretical aspects of the functioning of the compliance in domestic banks]. Retrieved from http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/250.pdf.
7. Osnovni pokaznyky diyalnosti bankiv Ukrainy (2016). [Main indicators of activity of banks of Ukraine]. Retrieved from http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.
8. Polozhennia pro organizaciyu vnutrishnjogo kontroliu v bankah Ukrainy: Postanova Pravlinnia NBU № 867 vid 29.12.2014 [The regulation on the Organization of internal control in banks of Ukraine: Decree of the NBU from December 29 2014 № 867]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0867500-14>.
9. Pravdyva, L. (2011). Udoskonalennia korporatyvnoho upravlinnia v bankah ta upravlinnia komplaens-ryzykom [Improving corporation in banks and management of compliance risk]. *Visnyk NBU – Bulletin Of The NBU*, no. 7, pp. 10–13 (in Ukrainian).
10. Epifanov, A.O. (ed.), Plastun, O.L., Dombrovskiy, V.S. et al. (2009). *Finansova bezpeka pidpriemstv i bankivskykh ustanov [Financial security companies and banking institutions]*. Sumy: UABS NBU (in Ukrainian).
11. Khutorna, M.E. & Geleveria, V.V. (2015). Organizatsiia efektyvnoi systemy komplaens-kontroliu v banku [The organization of an effective system of compliance control in the bank]. Retrieved from <http://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1502/15hmeoes.pdf>.
12. Tsiutsiak, A.L. & Tsyutsyak, I.L. (2011). Vprovadzennia systemy komplaens-kontroliu u vitchyznianu systemu nezalezhnogo finansovoho kontroliu ta audytu [Introduction of komplaens-control system into the domestic system of the independent control and audit]. *Naukovo-informatsiyni visnyk «Ekonomika» – Research-Newsletter «Economics»*, no. 3, pp. 200–206 (in Ukrainian).
13. Basel Committee on Banking Supervision: Compliance and the compliance function in banks. Retrieved from www.bis.org/publ/bcbs113.pdf.

Жарій Ядвіга Вікентіївна – кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Жарий Ядвига Викентьевна – кандидат технических наук, доцент, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Zharii Yadviga – PhD in Technical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Department of Finance, Banking and Insurance, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: yavizhar@gmail.com

Куфаєва Вероніка Володимирівна – студентка, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Куфаева Вероника Владимировна – студентка, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Kufaeva Veronika – student, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).

E-mail: 041161vova@mail.ru